

Xuất phát từ một quyết định hành chính của cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền, cho phép doanh nghiệp tư nhân (DNTN) ra đời - giống như con con chim non vừa thoát ra khỏi vỏ trứng - nó được bao bọc bởi một tổ ấm an toàn đó là Luật doanh nghiệp tư nhân, và dựa trên một nền tảng vững mạnh là Hiến pháp: một pháp nhân mới hình thành.

Nhưng các mối quan hệ xã hội, các quan hệ pháp luật và những quy luật tự nhiên của cuộc sống, của nền kinh tế thị trường đã cuốn hút DNTN vào một khung trời rộng lớn, đa dạng, lắm chông gai, nhiều gian nan, và có tính toán để tồn tại, đồng thời phải

pháp quy hành chính, cập nhật hóa có hệ thống những văn bản lập quy hành chính, kinh tế, tài chính, tiền tệ ngân hàng... có liên quan đến môi trường sản xuất, kinh doanh hay dịch vụ của DNTN. Cơ quan công quyền đầu tiên tiếp nhận đăng ký kinh doanh của DNTN là Trọng tài kinh tế thành phố hay tỉnh. Nhưng cơ quan này chỉ làm động tác đăng ký như một hành vi hành chính, không có nhiệm vụ theo dõi quá trình hoạt động kinh doanh của DNTN, chỉ khi nào các bên tham gia kinh doanh có vi phạm hợp đồng kinh tế thì mới đưa ra trọng tài xét xử, việc làm này vừa có tính pháp lý vừa có tính xã hội nhất là trong xã hội chủ nghĩa.

Nếu quan hệ hành chính công đã mở đường cho DNTN tiến bước vững mạnh, thì quan hệ tài chính cũng không kém phần gắn bó với hoạt động của DNTN.

2. DNTN chứng minh sự hiện diện của mình, có tư cách của một pháp nhân đầy đủ, đó là việc nộp thuế

DNTN đặt trụ sở chính, kê vai sát cánh, như hình với bóng với DNTN trong suốt quá trình hoạt động, quá trình tồn tại và phát triển cho đến khi chấm dứt hoạt động, giải thể hay phá sản.

Sở thuế có quyền kiểm soát sổ sách kế toán, có quyền theo dõi doanh thu, lợi tức của DNTN tại trụ sở chính

D **ANH NGHIỆP TƯ NHÂN** **TRONG MÔI TRƯỜNG PHÁP LÝ** **HIỆN HÀNH**

ĐÀO ĐĂNG KIẾN & NGÔ NGỌC BỬU

thích nghi và hội nhập với một môi trường mới, đó là môi trường pháp lý trong xã hội mà DNTN đang hiện hữu, cạnh tranh theo quy luật để phát triển.

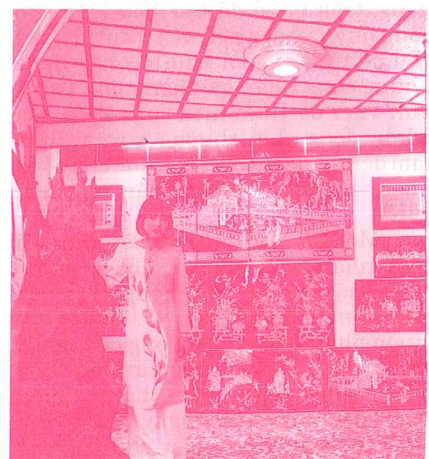
Vậy, môi trường pháp lý đó có những mặt nào đáng lưu ý và có mối quan hệ tương tác với hoạt động của DNTN như thế nào?

1. Quan hệ pháp luật đầu tiên khai sinh ra DNTN, cho phép tồn tại để hoạt động kinh doanh, là thuộc lãnh vực luật hành chính. Mối quan hệ này vừa có hệ cấp hàng dọc, từ trung ương đến địa phương, vừa có hệ cấp hàng ngang là cơ quan có chức năng quản lý hành chính theo lãnh thổ. Hay nói khác, là vừa quản lý nghiệp vụ theo ngành, vừa quản lý hành chính theo lãnh thổ, giống như một cái lưới cá, vừa có sợi ngang vừa có sợi dọc, bao trùm toàn thể xã hội, trong định chế pháp luật đầy đủ và thành văn, để mọi công dân, mọi pháp nhân đều biết, không một ai được viện dẫn rằng mình không biết pháp luật, nhất là với luật hành chính. Có nghĩa là DNTN phải thông suốt hết những quy định của luật lệ và

môn bài tại phòng thuế địa phương. Loại thuế này vừa xác định sự hội nhập của DNTN trong môi trường kinh doanh như một động tác hành chính, vừa minh định địa vị, tầm vóc, quy mô của DNTN bằng một tác động tài chính, tạo nên một quan hệ tài chính công giữa chính phủ với pháp nhân mới ra đời.

Việc nộp thuế môn bài hiện nay được nhiều nước trên thế giới đưa vào điện toán hóa và quốc tế hóa. Họ cấp số đăng ký môn bài kinh doanh trùng với số căn cước hoặc số ghi trên passport của người chủ cơ sở, để việc kiểm soát được dễ và thông suốt. Ví dụ, cảnh sát phi cảng chỉ cần dùng máy điện toán để hỏi, thì biết ngay người đang đi xuất cảnh đã nộp thuế đầy đủ hay chưa, nếu còn thiếu thuế thì có thể nộp tại trạm thuế của phi trường.

Sau khi có môn bài, DNTN nhận thêm hồ sơ về thuế lợi tức và thuế doanh thu, để khi doanh nghiệp hoạt động có doanh thu thì phải tiếp tục khai nộp hai loại thuế này tại phòng thuế đã đăng ký. Cơ quan thuế nơi

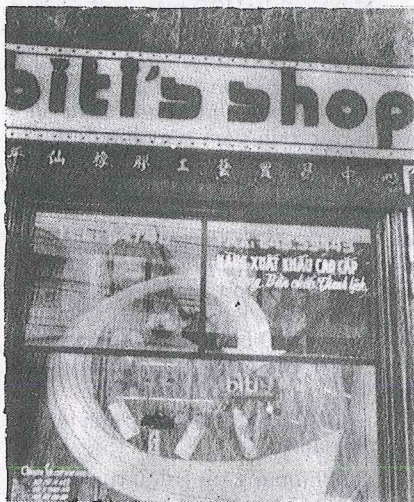

và ở những cơ sở phụ, cả ở trong nước và ngoài nước nếu có. Cuối năm, khi tính thuế lợi tức hay tổng hợp lợi tức, cơ quan thuế yêu cầu DNTN khai báo và xuất trình các chứng từ liên quan đến thương mại quốc tế, đến việc tham gia đầu tư ở nước ngoài, việc mua chứng khoán tại các thị trường chứng khoán thế giới... Song song với việc

khai trình của DNTN, sở thuế còn phải tự mình truy tìm, thu thập những tài liệu, những thông tin liên quan đến quy mô kinh doanh, đầu tư hay giao thương quốc tế của DNTN, để tính thuế tổng hợp lợi tức cho đúng, tránh việc đánh thuế trùng, như hiệp định GATT quốc tế về thuế đã quy định. Việc đánh thuế trùng có nghĩa là một tài vật phải chịu thuế nhiều nơi trên thế giới, trong cách tính thuế đối vật, hay một thể nhân hay pháp nhân, phải nộp thuế lợi tức, tổng hợp lợi tức, vừa tại cơ sở chính trong nước, vừa phải nộp tại cơ sở phụ ở nước ngoài, trong cách tính thuế đối nhân.

Khi DNTN làm ăn thua lỗ nhưng được rơi vào những quy định được phép xin giảm, miễn thuế lợi tức, thì lập hồ sơ gởi đến cơ quan thuế để nhờ cứu xét đề nghị lên Bộ tài chính hay Thủ tướng chính phủ xét giảm theo pháp luật quy định và thẩm quyền cơ quan.

Mối quan hệ tài chính giữa DNTN

với sở thuế là xuyên suốt trong quá trình ra đời, kinh doanh tồn tại và chấm dứt, cũng được cơ quan thuế cấp giấy chứng nhận không còn nợ thuế, trước khi doanh nghiệp giải thể. Đây là một con đường pháp lý và chân lý được vạch ra để mọi thể nhân và pháp nhân kinh doanh kể cả doanh nghiệp nhà nước, phải thi hành vì luật tài chính cũng là một ngành luật có tính đơn phương của chính quyền, như luật hành chính vậy.

3. Trong quá sản xuất kinh doanh, DNTN hợp đồng với đơn vị bạn hay với thể nhân khác bằng nhiều loại hợp đồng, do từng ngành luật riêng biệt điều chỉnh.

- Khi DNTN hợp đồng mua bán sản phẩm hay trao đổi hàng hóa với một đơn vị có đăng ký kinh doanh, thì hợp đồng này được điều chỉnh bởi pháp lệnh hợp đồng kinh tế, gọi là hợp đồng kinh tế, nếu có tranh chấp hợp đồng do một bên vi phạm, thì bên bị thiệt hại đưa ra trọng tài kinh tế giải quyết, Quốc hội đang dự trù biến cơ quan

trọng tài kinh tế thành toà án kinh tế, để việc xét xử có hiệu lực pháp lý cao hơn việc trọng tài phân xử.

- Khi DNTN hợp đồng với một thể nhân không đăng ký kinh doanh, mua bán trao đổi vật tư, máy móc... Nếu có tranh chấp, thì một bên sẽ kiện bên kia trước toà án dân sự để xin tòa xử. Vì đó là một quan hệ dân sự.

- Khi DNTN ngành xây dựng đấu trúng thầu xây dựng công trình cho chính phủ. DNTN phải ký khế ước nhận thầu với pháp nhân hành chính đã đứng ra gọi thầu, kèm theo khế ước có bản điều kiện sách quy định nghĩa vụ, quyền lợi của các bên trong đó là dành nhiều quyền tiên quyết cho pháp nhân hành chính, loại hợp đồng này được gọi là khế ước hành chính do luật hành chính quy định. Nếu có tranh tụng thì các bên khởi kiện trước tòa án hành chính.

Vậy, trong hành vi hợp đồng có ba hành lang pháp lý riêng biệt song song với ba loại tài phán rất đặc thù mà DNTN cần nắm rõ.

4. Trật tự trong kinh doanh là vấn đề nóng bỏng, thậm trọng trong kinh tế cạnh tranh. Dù là cạnh tranh hoàn hảo hay không hoàn hảo - nhà nước luôn luôn bảo vệ mọi trật tự kinh doanh song song với trật tự xã hội trong nền văn minh của nhân loại.

- Đối tượng kiểm soát trật tự kinh doanh là không để có hàng hóa kém chất lượng, hàng giả và hàng lậu thuế tiêu thụ trên thị trường. Những loại hàng này gây ra nhiều tai hại như làm suy giảm nguồn thu tài chính, làm mất uy tín nhãn hiệu, làm tiêu tan óc sáng tạo, làm đảo lộn nấc thang giá trị xã hội, làm tê liệt cơ chế thị trường cạnh tranh có trật tự dưới sự quản lý của nhà nước chuyên chính. Chưa kể đến giá trị tinh thần như đạo đức, lòng tin cậy, phân khoa học, vô nhân đạo do tác hại của các loại thuốc trị bệnh giả, huyết thanh giả, đường hóa học công nghiệp đem pha trộn làm thực phẩm, với bao nhiêu tác hại dây chuyền và lâu dài.

- Ngày nay việc bảo vệ môi trường trong việc khai thác thiên nhiên và sử dụng tài nguyên thiên nhiên vào quá trình sản xuất, nhất là một quy trình sản xuất có chất thải gây ô nhiễm phải được kiểm soát tối đa, phải được luật pháp quy định về mức độ và hạn chế, để mọi nhà sản xuất đều biết. Vấn đề bảo vệ môi trường, giữ trong sạch không khí và thiên nhiên là vấn đề của thế kỷ, vấn đề sống còn của con người trong tương lai, mà hôm nay nhà cầm quyền phải minh định rõ ràng để đưa vào trật tự xã hội và trật tự kinh doanh, sản xuất như một khuôn mẫu đó là khuôn mẫu của hạnh phúc cho con cháu sau này.

5. Hiện nay, DNTN được tham gia trực tiếp hay gián tiếp vào lãnh vực kinh tế đối ngoại là nhờ chính sách

kinh tế mở với nhiều thành phần kinh tế, nhờ sự bình đẳng về pháp lý về quyền và nghĩa vụ của các loại doanh nghiệp đối với nhà nước; khác với những năm trước là nhà nước giành độc quyền cho mình. Khẩu hiệu: "Người người làm hàng xuất khẩu, mọi nhà làm hàng xuất khẩu" tuy không còn nhắc đến nữa; nhưng đây là những tiền đề định hướng cho chính sách kinh tế lấy xuất khẩu, thu vào ngoại tệ mạnh, làm động lực chính để phát triển kinh tế.

- DNTN tham gia sản xuất, chế biến, gia công và huy động hàng hóa để xuất khẩu ra nước ngoài bằng hình thức trực tiếp hay gián tiếp, tùy theo quy mô kinh doanh và theo quy định hiện hành. Điểm đáng lưu ý là DNTN được toàn quyền sử dụng số ngoại tệ do mình thu được, để nhập khẩu máy móc, vật tư nguyên liệu hay hàng hóa có hiệu quả kinh tế cao, tùy theo tính toán theo ý muốn của DNTN, chính phủ không có sự hạn chế nào; đây là một sự ưu đãi lớn; trong khi nhiều nước khác có quy định hạn chế số ngoại tệ làm ra do xuất khẩu, doanh nghiệp chỉ được sử dụng một tỷ lệ ngoại tệ thấp hơn số ngoại tệ họ thu được, để nhập khẩu, còn phần kia chính phủ trả cho DNTN bằng đồng nội tệ theo một tỷ giá đã ấn định trước.

- DNTN cũng được tham gia hợp đồng giao thương quốc tế với đối tác nước ngoài, được liên doanh với công ty nước ngoài để mở rộng sản xuất, canh tân máy móc, trang bị dây chuyền máy móc hiện đại, đó là định hướng mà chính phủ đang có yêu cầu và khuyến khích mọi thành phần kinh tế tham gia.

- Những quy định về giao hoán tiền tệ, trao đổi ngoại tệ và quyền sử dụng ngoại tệ, kể cả gọi tiết kiệm bằng ngoại tệ do ngân hàng nhà nước ban hành rất đầy đủ, rành mạch để giúp cho DNTN hoạt động theo ý muốn của mình, trong trật tự pháp lý ngân hàng, trong một niềm tin tuyệt đối và có tầm vóc quốc tế về tổ chức tín dụng. Doanh nhân không còn phải lo nghĩ đến những thủ tục rắc rối liên quan đến ngoại tệ, chuyển đổi, sử dụng ngoại tệ như trước đây.

Tóm lại, những quy định pháp lý trong kinh doanh tại nước ta hiện nay đang dần dần tiến tới hoàn chỉnh và chặt chẽ. Những hành lang luật lệ đang trải ra trước mắt nhà doanh nghiệp nhiều tiền đề rộng lớn, để giúp DNTN tự chọn lựa, tự định hướng và mạnh dạn tiến bước trong sản xuất kinh doanh và cạnh tranh theo quy luật. Họ không được vi phạm luật pháp và được pháp luật bảo vệ quyền lợi chính đáng của mình - không ai có quyền vô cớ xâm phạm sở hữu của doanh nghiệp tư nhân - đó là trật tự xã hội trong nền văn minh của thế giới ngày nay ♣